

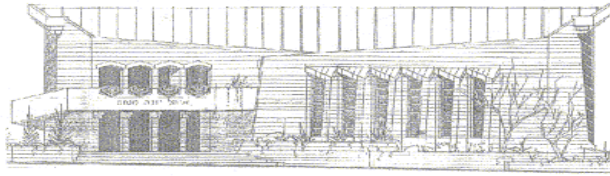
Ohel Yonah Menachem

Synagogue &
Community Center

Rabbi David Spektor

דוא"ל:

vaad@ohelyonah.com

אוהל יונה מנחם

בית כנסת
ומרכז קהילתי

הרב דוד ספקטור

אתר אינטרנט:

www.ohelyonah.com

דרשה לליל הסדר פסח תש"ע מאת הרב דוד אברהם ספקטור בנושא והגדת לבנך

חג שמח וברוכים הבאים לכל האורחים מהארץ ואלו שבאו מחו"ל לחגוג את חג החירות בארץ ישראל. האסטרונוטו הישראלי הראשון היה אילן רמון ז"ל שבשנת תשס"ג עלה בסערה שמימה. הוא לקח עמו לחלל ספר תורה שניצל מן השואה. בליל שבת קידש רימון במעבורת החלל על כוס יין "מרחף" והקריא את הברכה מתוך דף שהעתיק בכתב ידו. הדף עם הברכה שרד באורח פלא את התפוצצות המעבורת ונחת ארצה מגובה של 60 אלף ק"מ לכדור הארץ. ונשאל אז לרב שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל: הנמצא בחללית או על הירח, האם חייב הוא ביום טוב שני של גלויות? השיב על זה הרב אוירבאך: "יום שני מחוייב בחו"ל רק במקום שכבר נהגו בעבר לקיים את החג יומיים, אבל מחוץ לכדור הארץ מעולם לא נהגו יהודים לחוג את החג, וממילא אין שם דין יום שני של גלויות." (אורו של עולם עמ' 196, 197).

זה בחלל, אבל מה יעשה תייר שבא לחג לארץ ישראל. פסקו בזה גדולי ירושלים וכן מרן הרב קוק זצ"ל: ביום טוב שני של גלויות מצד אחד להתפלל תפלת שמונה עשרה ולא תפלת שבעה של יום טוב ובאסרו חג גם להניח תפילין, אבל מצד שני אסור לעשות מלאכה וכל-שכן לא לאכול חמץ ביום השמיני שהוא אחרון של פסח בחו"ל. (מועדי רא"ה עמ' רמג ואילך). וזה שלא כפסק המשנה ברורה (סימן תצו ס"ק יג) שכתב: "בן חו"ל שבא לא"י אם דעתו לחזור למקומו צריך לעשות שני ימים יו"ט ומ"מ תפלת יו"ט צריך להתפלל בביתו בצנעא." ולכן הלכה למעשה קרוב משפחה ותייר שבא רק לחג פסח, ביום שני של גלויות לא יעשה מלאכה ולא יאכל חמץ ואם ירצה יכול להתפלל במנין של בני חו"ל וגם לעשות סדר שני, אבל הכל בצנעא, בשקט בלי פרסום, מפני כבוד של ארץ ישראל, שנהוג כאן רק יום אחד.

כשביקר הרב קוק בשנות העשרים באמריקה ושהה שם בחג הפסח, באו אליו אנשי תעשייה לפני החג ואמרו לי ששמירת יום טוב שני של גלויות מכבידה עליהם מבחינה כלכלית, אולי יכול הוא למצוא להם דרך להיתר עבודה? כן, השיב הרב קוק, יש לי עבורכם היתר מרווח, אליבא דכל הדעות: עלו לארץ ישראל ואז מותר לכם לעשות מלכה ביום שני של גלויות." (מועדי רא"ה עמ' קמז). וגם אנו מברכים את האורחים מחו"ל שיזכו לקיים בעצמם מה שיאמרו הערב בתחילת ההגדה: "השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישאל." לשנה הבאה בארץ ישראל!

סיפר הרב אברהם קריגר, ראש מכון "שם עולם" בכפר הרוואה, שלאחרונה הם נפגשו עם אשה פולניה קשישה בביתה בעיר אושווינצ'ים, במרחק של כ-3 ק"מ ממחנה השמדה אשוויץ בקנאו. האשה בשם הלנה ספרה שבקיץ 1944 (למניינם) עמדה בפתח חצרה, כאשר קבוצות של יהודים צעדו ועברו ליד ביתה בדרך למחנה אשוויץ. נערה יהודיה כבת 20 עצרה לידה והוציאה מתיקה מפה עגולה רקומה, מפת מצות לקערת הסדר. היא אמרה שהיא רקמה את המפה לחתן שלה, כמתנה מהכלה והיא רקמה את שמו בראשי תיבות על הצד השני של המפה. הכלה ספרה להלנה שלקחו את החתן לפני שלוש שנים ומאז נעלם ואני מבינה שלא אוכל להחזיק את מפת המצות עוד זמן רב. אנא שמרי זאת עבורי. כשאחזור, אם אחזור, אבוא לקחת אותה. והיא המשיכה בדרכה למחנה השמדה אשוויץ. הלנה לקחה את מפת המצות והראתה אותה לאמא שלה. האמא אמרה לה: תשמרי את המפה, נראה לי שזה משהו קדוש. יש אותיות יהודיות על המפה. אם תשמרי עליה, אז אלוקים ישמור גם עלינו. ועכשיו אחרי 65 שנה החליטה הלנה להחזיר את מפת המצות ליהודים. היא ניגשה למטה שלה ומתחת למזרון שלפה שקית שבתוכה מפת המצות ואמרה: עכשיו זה חוזר למי שזה באמת שייך לו."

הערב כולנו מסובים סביב למצות ונגלה את מפת המצות ונאכל מצות, שהוא גם לחם עוני וגם לחם של גאולה. הערב רבים כאן יכולים לומר בלב שלם: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים." ובקהילה כאן לרבים זה לא רק "כאילו" אלא "ממש", כיון שהם בעצמם יצאו ממצרים, מהגלות ועלו לארעא דישאל, לארץ ישראל. סיפר לי רב אחד שערך פעם סדר ציבורי לעדה מיוחדת, שכאשר הגיע לפרק הזה בהגדה, פתאום כולם הוציאו מכיסם מראה והסתכלו במראה. "מה זה?!" הוא שאל אותם. אז הם הסבירו לו, שכך הם מקיימים מה שכתוב בהגדה: "חייב אדם לראות את עצמו!" והאדר"ת, רבה של פונוביו, מיר ולבסוף רבה של ירושלים בזמן שחתנו הרב קוק כיהן כרב של יפו, כותב ביומן שלו: "באמרי 'והיא שעמדה' נזכרתי בכל התלאות וההרפתקאות שהיו לאחינו בית ישראל מאז ומעולם, אשר לא יאומן ולא יתואר, והנס הנפלא שעוד נתקיימו ויגדול הרועה שמצילן, לא יכולתי להתאפק בשום אופן מלבכות ועיני ניגרו דמעות בלי הפוגות, עד שבושתי מבני ביתי."

הערב נקיים מצות 'והגדת לבניך' ונשאלת השאלה: למה לא מברכים על מצות מגיד, על המצוה לספר ביציאת מצרים? משיב על זה הרב יוסף דב סולוביצק (הררי קדם ח"ב, ריג): "בהגדה כתוב 'מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים'. לכאורה היה צריך לומר לספר על יציאת מצרים... אלא 'ביציאת מצרים' בא להורות (ללמד אותנו), שמצוה לספר(על יציאת מצרים) בכל הפרטים עם כל הרגש, כדי שיראה את עצמו

כאילו יצא ממצרים... צריך להרגיש את הסיפור (של יציאת מצרים). ויש לומר דעל מצוות שעיקרם בלב לא שייך ברכה, כשם שאין ברכה על מצוות שמחת יום טוב. "נראה שהמקור לדברי הרב סולוביציק הם דברי הרמב"ם (בהלכות חמץ ומצה פרק ז), שמדגיש שהבן צריך להזדהות ברגש עם החוויה של יציאת מצרים: "לפי דעתו של בן אביו מלמדו, כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזו פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות". ולפי זה פסק הרמ"א (תעג, ו) שההסבר של ההגדה צריך להיות מובן, בלשון ובסגנון המובן לכל המשתתפים: שולחן ערוך אורח חיים סימן תעג סעיף ו: "ויאמרו (ההגדה) בלשון שמבינים... הקטנים, או יפרש להם הענין וכן עשה ר"י מלונדרי כל ההגדה בלשון לע"ז (לועזית), כדי שיבינו... הקטנים." וכן נהג הרב שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל, שבשעת אמירת ההגדה לא אמר פלפולים, דרושים וחידושים אלא תרגם ההגדה והמחיש הדברים והסבירם בטעמים ולא היה מאריך כלל. "ועוד יש נוהגים לערוך הצגות עם הילדים, כפי שמובא בכף החיים (תעג, ס"ק קכג): "מנהגנו לכרוך את מצת האפיקומן במפה ולקשרה בכתף התינוק ואחר-כך אומרים 'הא לחמא עניא' ואחר-כך הולך התינוק ודופק על הדלת ואומרים לו: מי אתה? ואומר: ישראל! ומאין באתה? ואומר: ממצרים! ולאן אתה הולך? ואומר: לירושלים! ומה אתה נושא? ואומר: מצה!"

ואחר-כך בא לפני המסובים וקורא: מה נשתנה..."

מסביר הערוך השלחן (תעג, סעי' כא) ש'מה נשתנה' הוא לא רק פרק של ארבע שאלות אלא התפעלות על השינויים של הערב הזה: "ועניין 'מה נשתנה' כעניין 'מה גדלו מעשיך ה' מה טובו אוהליך יעקב' על דרך ההתפעלות וכן בכאן **נתפעל מה גדלו השינויים** בלילה הזה."

אנו מסיימים הערב את ליל הסדר בשירת "לשנה הבאה בירושלים הבנויה". אמר לי רב אחד כמילתא דבדיחותא, שהשנה אובמה הוציא את ירושלים מההגדה. לכן תשובת המשקל היא הערב בשירה חזקה ואפשר גם בריקוד "לשנה הבאה בירושלים הבנויה!"